

SZEMLE

Fiatalok online kommunikációjának tartalmi, formai, stilisztikai és retorikai jellemzőiről pedagógusok, szülők, fiatalok számára

*Tamás Ildikó: „Adj netet!” Nyelvi, képi kifejezőmód és kreativitás a gyermek- és diákközlőben
Balassi Kiadó, Budapest, 2022, 192 old.*

Pedagógusoktól irodalmárokig, folkloristáktól antropológusig, nyelvésztől nem szakmabeli fiatal és felnőtt olvasóig nagy érdeklődésre tarthat számot Tamás Ildikó legújabb monográfiája, mely a kortárs gyermek- és diákközlő kreatív alkotói folyamataira világít rá. Pedagógusok azért, mert a diákjaik online és offline közlő-szöveghasználatát sokkal jobban megérthetik, sőt a gyerekek és kamaszok által használt digitális kommunikációs formákra és tartalmukra jobban ráláthatnak. Irodalmároknak azért, mert szerzőnk a felfedezőútján alapos kitérőt tesz a művészi halandzsza szövegek felé is, miáltal az irodalmi nyelv e sajátos retorikai fogásába a közlő és a hétköznapi nyelvi kísérletezés felől is bepillantunk. Folkloristák azért, mert a kortárs gyermek- és diákközlő nagyon rugalmas területre ad betekintést legfrissebb adatokon keresztül. Antropológusoknak azért, mert rálátást nyernek arra vonatkozóan, hogy e térségben a társadalom egy bizonyos szegmense hogyan próbálja önmagát értelmezni, kinyilvánítani a 21. századi digitális, kézirott/nyomtatott és szóbeli médiumok által. (Kognitív) nyelvészek, szemiotikusok azért, mert nemcsak a nyelvi kódok elemzését, értelmezését vizsgálja a szerzőnk, hanem kiterjeszti elemzését a képi kódok kompozíciós technikáira is. De nem kell feltétlenül szakmabelinek sem lennünk, hogy e nagyon jól felépített, közérthetően, izgalmasan

megfogalmazott könyvet élvezettel, példáin fel-fel nevetve olvassuk elejétől végig.

A néprajzkutató, nyelvész, számiológus (korábbi kifejezéssel: lappológus) Dr. Tamás Ildikó tanulmányai, könyvei mindig arra törekedtek, hogy a pontos szaknyelvi értekezés soha ne legyen öncélú, és az olvasó követni tudja a vizsgált téma megközelítését, valamint az abból eredő eredményekre is rálásson. E művében Ildikó sikerrel ötvözi a több évtizedes kutatói és műfordítói tapasztalatát, miáltal interdiszciplináris fókuszba helyezte az utóbbi öt éven át két budapesti és egy vidéki iskolában gyűjtött gyermek- és diákközlő adatait. Szaktudásaira építkezve a szerző nemcsak szintetizálja a folklorisztika e téren elért elméleti és módszertani eredményeit (1. első fejezet, melynek címe: *A gyermek és diákközlő helye a folklorisztikában*, 15–35. old.), hanem újszerű nézőpontból vizsgálja anyaga nyelvi és képi jelenségeit (1. a második fejezet, melynek címe: *A gyermek és diákközlő jelenségei*). Vizsgálatában kiemelt figyelmet kapnak a verbális és vizuális paródiák (38–52. old.), idegen és kevert nyelvi jelenségek (53–64. old.), szegmentumcserék és szegmentumhelyettesítések (65–70. old.), az iskolai tananyag és a diák-tanári viszonyok a feldolgozásai (71–82. old.), képes mém-sorozatok szerkezete és megosztási módozatai (82–88. old.), el egészen a lokális és globális narratívákig (89–100. old.). Amint

Domokos Johanna (1970) – irodalomtörténész, habilitált docens, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest
johanna.domokos@uni-bielefeld.de

a második fejezet összefoglalásában (100–102. old.) Tamás Ildikó hangsúlyozza, számára nem a folklorisztikára jellemző megközelítési mód (a műfajoknak és funkcióinak vizsgálata) nyújtotta az online és offline térben megosztott alkotások értelmezési keretét, hanem a holisztikus kognitív szemantika tematikus összetettségre, műfaji átmenetekre, esztétikai módozatokra, kreatív folyamatleírásra érzékeny többdimenziós modellezése. Így bepillantást nyerhettünk abba, amit a szerző így fogalmaz meg:

... hogy a szóbeliségből átörökített jelenségek hogyan találják meg helyüket az online térben, milyen tartalmi, formai, stilisztikai, retorikai jellemzők mentén történik a regisztrált, a hagyományozódás és a variánsok keletkezése. A bemutatott alkotások és jelenségek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a hagyományos folklorműfajok közül is számos megtalálja a helyét a digitális dimenzióban. (102. old.)

A második, különösen olvasmányos, humoros példái miatt is felüdítő fejezet után a könyv harmadik fejezete azokra a jelenségekre tér ki, melyek nem a zavartalan nyelvi kommunikációs térben jönnek létre, hanem belejátszanak az életkorból, az idegen nyelviségből adódó félreértések (I. *Népetimológia, nyelvi játék és hangutánzás*, 103–116. old.), valamint a halandzsázás (I. *A köznyelvi normákon túl*, 116–127. old.). E terjedelmes fejezetet záró két alegység a halandzsázás kognitív aspektusának, valamint szövegromlason túli minőségének boncolgatására összpontosít (127–148. old.). Úttörő módszerével Tamás Ildikó a halandzsára nem időkapszulaként („nagyon régi időkből eredeztethető folyamat végállomása”, 133. old.) tekint, melyhez nem jelentésnyomozó attitűddel (139. old.) fordul, hanem – amint egyes szám első személyben értekezve írja – „a jelentés dimenzióját rugalmasabb és képlékenyebb kategóriaként kezelem, és nagyobb hangsúlyt helyezek a formai, stiláris összetevőkre” (139. old.). Tamás Ildikó kutatásainak köszönhetően így kerülhetnek előtérbe e nyelvi megnyilvánulás fonológiai szintjétől a szöveg szintjéig tetten érhető

zenei jellegű, valamint asszociatív tartalmi (érzéseket is felölelő) és formai (ritmust, hangzást kiemelő) tényezők. A kötetet záró fejezet (*Összefoglalás*, 148–150. old.) a hétköznapi és az irodalmi nyelvben is tetten érhető játékos szövegképződés folyamatához hasonló, ámbar el is terő gyermek- és diáklóklór jelenségeire vonatkozó feltárásokat így összegzi:

A nyelvi játék tehát a köznyelvi normáktól többé-kevésbé eltérő, szokatlan és váratlan alaki és fogalmi kapcsolatokra építő, szórakoztató, értelmező és/vagy esztétikai funkcióval bíró verbális jelenség. [...] A nyelvi játékok a hangok, morféimák és szóalakok kreatív módosításaitól a szövegek szokatlan alakításáig számos formában megnyilvánulhatnak. A játék megvalósulhat elsősorban *stílus*eszközök révén is, műfaji kritériumok, versformák (pl. strófa, rím), stilisztikai, retorikai eszközök (pl. alliteráció, allegória, halandzsza, hasonlat, ismétlés, metafora, népetimológia, paródia, ritmus), szóképek kreatív alkalmazásával. A nyelvi játék eredménye lehet egy szó hangalakjának vagy írásképeinek megváltozása, új (szituatív, konnotatív) jelenség(ek) hozzáadása egy adott szóhoz, valamint új szavak létrehozása. (149. old.)

A Tamás Ildikó művének eredményeit alaposan összegző, lényegre törően felmutató *Következtetések* (151–166) és a terjedelmes *Bibliográfia* (167–192. old.) zárják a kötetet. Summázva a gyermek- és diáklóklór e kötetben is áttekintett koncepciót, kitérve a korcsoportok alkotási mechanizmusaira, a tematikus alkotáscsoportok stilisztikai jegyeire, medialitására, a bennük élő nyelvi humorra és kreatív folyamatokra, a szerzővel együtt a könyv végére oda jutunk el, hogy elismerjük: terminológiai újításai, eredményei láttán valóban érdemes volt a szokásos műfaji és tartalmi megközelítést mellőzve nagyobb hangsúlyt helyezni a vizsgált alkotásoknak a nyelvi (grammatikai és szemantikai) megformálására. Kívánjuk, hogy Tamás Ildikónak a folklorisztikán belül újszerűnek számító elemzése számos hasonló szellemű kutatómunkának adjon bátorítást!

Domokos Johanna